

MÜZİK BİÇİMLERİ DERSİ KAPSAMINDA ÇÖZÜMLEMEYE YÖNELİK BİLGİ VE BECERİLERİN GELİŞTİRİLMESİNDE İZLENECEK YÖNTEMLER¹

Sercan ÖZKELEŞ^{1*}

¹Müzik Teorisi Anabilim Dalı/Müzik Bölümü/Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi, Ordu Üniversitesi, Ordu, Türkiye

Sunum / Bildiri Türü: Sözlü / Tam Metin

*(sercanozkeles@hotmail.com) Sorumlu Yazar Email

Özet- Müzik formlarının temel öğeleri olan motif, cümle ve dönem ilişkisinin anlaşılması eserin seslendirilmesinde oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra, müzik yapıtı yorumlanırken, seslendirilecek eserin dönem özellikleri ve teorik çözümlenmeleriyle birlikte keşfedilen yeni fikirlerle de özümsemesi gerekir. Bu çalışmada ise Müzik Öğretmenliği Lisans Programı'nda yer alan müzik biçimleri dersi kapsamında öğrencilerin çözümlenme becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda veriler görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Müzik Eğitimi Anabilim Dalları'nda Müzik Biçimleri dersini yürütmüş ve yürütmekte olan öğretim elemanları oluşturmaktadır. Çalışma grubunu araştırmanın odağı ve veri miktarı dikkate alınarak en az yüksek lisansını tamamlamış, 5 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olan öğretim elemanları oluşturmuştur. Araştırmada ilk olarak katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilerek doğrudan alıntılara yer verilmiş, ikinci aşamada ise betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin Müzik Biçimleri dersinde çözümlenme becerilerinin geliştirilmesine ilişkin olarak; eserlerin sayfa üzerinden çözümlenmesi, eserlerin dinletilerek sayfa üzerinden çözümlenmesi ve eserlerin seslendirilerek çözümlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik Biçimleri, Müzikal Çözümleme, Çözümleme Becerisi, Müzik Teorisi, Öğretim Programı

INFORMATION ABOUT THE ANALYSIS OF MUSIC FORMS AND METHODS FOR DEVELOPING SKILLS.

Sercan ÖZKELEŞ^{1*}

¹Music Theory Department/Music Department/Faculty Of Music And Performing Arts, Ordu University, Ordu, Turkey

Presentation/Paper Type: Oral / Full Text

*(sercanozkeles@hotmail.com) Email of the corresponding author

Abstract- Understanding the relationship between motif, sentence and period, which are the basic elements of music forms, is very important in vocalizing the work. In this study, it is aimed to determine the methods to be followed in developing the analysis skills of the students within the scope of music forms course in Music Teaching Undergraduate Program. For this purpose, data were collected by interview technique. The working group of the research consists of the faculty members who have conducted and are conducting the Music Forms course in the Departments of Music Education. The study group consists of faculty members who have completed at least a master's degree and have a professional experience of 5 years or more, considering the focus of the research and the amount of data. First of all, in order to reflect the views of the participants in a striking way, the data were analyzed by descriptive analysis method and direct quotations were used. In the second stage, the concepts and themes that were not noticed by a descriptive approach were subjected to content analysis. In line with the data obtained from the study group, in order to improve students' analysis skills in Musical Forms course; It was concluded that the works should be analyzed on the page, the works should be analyzed on the page by listening and the works should be solved by playing.

Keywords: Music Forms, Musical Analysis, Analysis Skills, Music Theory, Curriculum

¹ Bu çalışma "Müzik Eğitimi Bölümlerinde Yürütülen Müzik Biçimleri Dersine Yönelik Öğretim Programı Modeli" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

I. GİRİŞ

Çağdaş toplumlarda eğitim, bireylerin bedensel (fiziki), bilişsel (zihni), duyuşsal (hissi), ve devinişsel (hareki) yapılarıyla dengeli birer bütün halinde en ileri düzeyde yetiştirmelerini amaçlar. Bu amaçlardır ki, çağdaş eğitim “bilim”, “sanat” ve “teknik” alanlarının her üçünü de kapsayan bir çerçevede gerçekleştirilmeye çalışılır. Buna göre sanat eğitimi, çağdaş eğitimi oluşturan üç temel bileşenden biridir. Sanat eğitimi kendi içinde çeşitli dallara ayrılır. Bu dalların başlıcalarından biri müzik eğitimidir [1].

Sanatlarda, özellikle müzikte formun amacı, birinci planda anlaşılmayı hedef alır. Bir fikir ve onun gelişimi ile bu gelişimin nedenlerini izleyen bir dinleyici, psikolojik olarak güzellik kavramına en çok yaklaşmış ve müzikteki gerilimlerden sonraki çözümlerde rahatlığa ermiş olur. Sanat, açıklık ve anlaşılma ister; sadece düşünsel olarak değil, aynı zamanda duygusal olarak da rahatlığa eriş için bu gereklidir [2]. En yalın biçimiyle müzikle anlatılıp iletilen bu duygu ve düşünceler, insanların eğitim ve kültür düzeyine bakılmaksızın ruhsal ifadelerle iç dünyalarının birbirleriyle bütünleşmesini sağlar. Bu bütünleşme, besteciden yorumcuya, yorumcudan dinleyiciye ulaşır. Yorumcunun, dinleyiciyle olan iletişimini sağlamak için öncelikle bestecinin kurguladığı esas düşünceyi kavraması ve kurgulaması gerekir.

Çalgı eğitiminde başarılı olabilmek için, bireyde devinişsel ve duyuşsal yeteneğin gelişmesi gerekir. Devinişsel yetenek, çalgı çalmaya dönük vücudun fizyolojik ve özellikle kişiye özgü yapısıyla ilgilidir. Duyuşsal yetenek ise müziksel beğeni, müziğe karşı duyarlılık ve müzikaliteye ilişkin davranışlarımızla ilgilidir. Başarıya ulaşmak için bu iki yeteneğin de dengeli olarak gelişmesi gerekir. Çalgı eğitiminin amacı da sağlam bir teknikle beraber öğrencinin müzikal gelişimini sağlamaktır [3]. Bu görüşe paralel olarak bireyin müziksel yeteneğin gelişmesiyle birlikte herhangi bir müzik eserinin yorumlanmasında o eserin form yapısının bilinmesi oldukça önemli olduğu gibi, eserin form özellikleri göz önünde bulundurularak seslendirilmesi bestecinin daha net anlaşılmasına ve dönem ruhunun yansıtılmasında etkili olacaktır.

Bestecilerin oluşturduğu her bir yapıt kendi içinde ruhsal bir bütünlük oluşturmaktadır. Bir eserin doğru ve etkili bir şekilde ifade edilebilmesi için, öncelikle hangi formda yazıldığı konusunda gereken bilgiye sahip olunması gerekir. Müzik formlarının temel öğeleri olan motif, cümle ve dönem ilişkisinin anlaşılması eserin seslendirilmesinde oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra, müzik yapıtı yorumlanırken, seslendirilecek eserin dönem özellikleri ve teorik çözümlenmeleriyle birlikte keşfedilen yeni fikirlerle de özümsemesi gerekir. Böylece eserin karakteri yorumcunun da ifade gücüyle, eserin yorumlanmasında farklı bakış açıları kazandırılabilir. Bu sebeple, herhangi bir eser yorumlanırken öncelikli olarak yapıtın en küçük yapı taşları olan motif ve cümle ilişkisinden başlanarak her bir bölümün kendi içinde müzikal analizi yapıldıktan sonra yorumlanmalıdır. R. Schumann, “Ancak eserin formunu apaçık anladığından onun

özünü kavrayacaksınız” sözleriyle, yorumlamada eserlerin form yapısının önemine ve gerekliliğine dikkati çekmiştir. Bu görüşe paralel olarak da S. Rachmaninoff, eserin ana fikri büyük çizgiler halinde ortaya çıkarılmadığı takdirde icranın çorbaya benzeyeceğini belirtmiştir. Hodeir’e göre de biçim, bir eserin birlik ve bütünlüğüne erişme yoludur. Bunun içine ne denli çok çeşitlilik girerse biçim o denli zengindir; ele alınan çeşitli değişiklikler bir bütün içinde ne denli düzenli iseler eser de o denli kusursuz olur [4].

Bir eserin tür, biçim ve deyiş bakımından sergilediği sorunlar, dinleyiciyi pek ilgilendirmez. Daha ilginç olan bu sorunların seslendiriciler tarafından da pek önemsenmemişidir. Seslendiriciler çoğunlukla bütün varlığını notaları yorumlamaya verir, onların amacı, eserin dış görünüşünü sunmaktır. Üstelik 10 seslendiriciden 9’unun biçim sorunlarından habersiz olduğu da unutulmamalıdır [5].

İlköğretim müzik dersi öğretim programında Müzik Biçimleri dersini konu alan öğrenme alanları: “müziksel yaratıcılık, müziksel algı ve bilgilenme, müzik kültürü ve dinleme-söyleme-çalma”dır.

Ortaöğretim müzik dersi öğretim programında Müzik Biçimleri dersini konu alan öğrenme alanları ise: “müziksel yaratıcılık, müziksel algı ve bilgilenme, müzik kültürü, dinleme” dir.

Ülkemizde tek tip müzik öğretmeni yetiştirildiğinden dolayı, İlköğretim ve Ortaöğretim programlarında görev alan müzik öğretmenleri aynı zamanda Güzel Sanatlar Liseleri’nde de mesleki yaşantılarını sürdürebilmektedirler. Bu durumda müzik öğretmenlerinin Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Biçimleri Dersi Öğretim Programı’nda yer alan konu ve içeriklerini etraflıca bilmeleri ve yeterince donanımlı olmaları gerekmektedir. Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Biçimleri dersinin öğretim programında yer alan dersin genel amaçları ise şöyledir [6] :

- 1- Müzik yoluyla iletişim kurma yeteneği geliştirmelerini,
- 2- Müziğin dilini ve biçimsel yapısını kavramalarını,
- 3- Batı ve Türk müziğinin formal özelliklerini kavramalarını,
- 4- Müziksel duyarlılık, düşünme, yorumlama ve yaratıcılık becerisi geliştirmelerini,
- 5- Müzik eserlerini biçimsel bütünlüğü ile değerlendirmelerini,
- 6- Müzik eğitimi yoluyla Türk toplumunun sosyo-kültürel gelişimine katkıda bulunmalarını,
- 7- Müzik eğitimi yoluyla zamanını verimli kullanma, tek başına ve grup içinde sorumluluk alma ve disiplinli çalışma alışkanlığı kazanmalarını,
- 8- Ülkemizi ulusal ve uluslararası müzik etkinliklerinde temsil etmelerini,
- 9- Müzik yoluyla ulusal birlik ve beraberlik bilincini geliştirmelerini,
- 10- Atatürk’ün müziğe ilişkin görüş ve düşüncelerini yorumlamalarını,
- 11- Bilinçli bir müzik dinleyicisi olmalarını

amaçlamaktadır.

Müzik Biçimleri dersi öğretim programında yer verilen ortak becerilerin yanında müzik formları alanına ait alt becerilerin kazandırılması da dersin esas amaçlarından birisidir. Müzik Biçimleri dersi alanına bağlı olarak belirlenen beceriler; öğrencilerin müzikal gereksinimlerine ve mesleki yeterliliklerin düzeylerine göre düzenlenmektedir. Bu beceriler bestecilik, yorumculuk, çözümleme ve dinleme olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır.

Öğretim programında ulaşılmaması beklenen alana özgü beceriler ise şunlardır:

Bestecilik Becerisi: Müzik formları bir bestecilik bilgisidir. Yaratıcılık gücüne sahip olan bir kimse, içyapı malzemelerini (melodi, ritim, armoni) bu bilgisi ile yoğurarak besteler meydana getirir. Bu dersin kapsamında motif, cümle, dönemleri oluşturma kurallarını kazanarak, örneğin; çocuk şarkıları besteleyebilecektir.

Yorumculuk Becerisi: Müzik yapan bireylerin (yöneticiler, çalgıcılar, söyleyiciler) eserin formunu iyi bilmesi zorunludur. Bir eserin anlaşılır ve güzel bir biçimde seslendirilmesi o eserin özelliklerini ve yapısını iyice bilmekle mümkün olabilir. Ünitelerde belirlenen formların genel yapısını kazanarak eserlerin ses ya da çalgıyla yorumlanması aşamasında bu beceriyi geliştirmesi beklenmektedir.

Çözümleme Becerisi: Bir eserin kuruluşunu ve biçimini çözümlemek o eserin biçimsel açıdan analiz edilmesiyle gerçekleşir. Bu da eserin motif, cümle ve dönem özelliklerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin bilinmesiyle mümkündür.

Dinleme Becerisi: Eserlerin kuruluşunu ve biçimini çözümleyerek ve bilerek dinlemek, daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Bir dinleyici olarak da müzik formlarını bilmek öğrencilere bilinçli bir dinleyici olma yolunu açacaktır.

Programda bestecilik, yorumculuk, çözümleme ve dinleme becerilerinin yer alması öğretmenlerin bu derste donanımlı olmalarının yanı sıra öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği sorumlulukla birlikte kendilerine yönelik bilgi ve becerileri de sürekli geliştirmeleri gerekmektedir. Güzel Sanatlar Lisesi 12. Sınıf Müzik Biçimleri dersi öğretim programındaki kazanımlarından bazıları ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Biçimleri Dersi Öğretim

GÜZEL SANATLAR LİSESİ MÜZİK BİÇİMLERİ DERSİ KAZANIMLARI	
ÜNİTE	KAZANIM
1. Ünite	1. Kazanım: Müzik eserinde motifi fark eder.
1. Ünite	11. Kazanım: Bir dönemlik parça yazar.
2. Ünite	3. Kazanım: Üç dönemli şarkı formunun özelliklerini belirler.
2. Ünite	5. Kazanım: Şarkı formunda yazılmış eser türlerini tanıır.
3. Ünite	5. Kazanım: Küçük rondo ile büyük rondo karşılaştırır.
3. Ünite	7. Kazanım: Büyük rondo formunda yazılmış bir yapıtı çözümler.
4. Ünite	2. Kazanım: Sonatın formundaki bir eseri çözümler.
4. Ünite	4. Kazanım: Sonat formundaki yapıtların çağ özelliklerini açıklar.
4. Ünite	5. Kazanım: Sonat formunda bir eseri çözümler.
5. Ünite	3. Kazanım: Füg formunun genel yapısını açıklar.
5. Ünite	4. Kazanım: Füg türlerini açıklar.
6. Ünite	2. Kazanım: Peşrev form yapısını açıklar.
6. Ünite	3. Kazanım: Peşrev formunda yazılmış bir yapıtı çözümler.
6. Ünite	6. Kazanım: Saz semai formunda yazılmış bir yapıtı çözümler.
6. Ünite	7. Kazanım: Oyun havası şekillerini tanıır.
7. Ünite	3. Kazanım: Ağır semai formunda yapılmış bir yapıtı çözümler.
7. Ünite	6. Kazanım: Yürük semai formunda yapılmış bir yapıtı çözümler.
7. Ünite	7. Kazanım: Şarkı formunun özelliklerini açıklar.
7. Ünite	8. Kazanım: Şarkı formunda yapılmış bir yapıtı çözümler.
7. Ünite	9. Kazanım: Türkünün özelliklerini açıklar.
7. Ünite	10. Kazanım: Gazelin özelliklerini açıklar.
7. Ünite	11. Kazanım: Bozlağın özelliklerini açıklar.

Programı'nın Kazanımları

İlköğretim, Ortaöğretim ve Güzel Sanatlar Lisesi'nin öğretim programlarında yer alan kazanımlara bağlı olarak Müzik Biçimleri dersi, bestecilik alanında temel becerilerin kazandırılmasında, çözümlemeye dayalı iyi birer yorumcu ve nitelikli birer dinleyici olarak kişide birçok müzikal becerinin gelişmesiyle birlikte öğreticilik alanında da -ister çalgı ister kuram- müzik eğitiminin yapı taşlarındandır.

İşin bir başka önemli yanı da nitelikle ilgilidir. Genellikle öğrencinin, bir etüt ya da eseri baştan sona, bazı önemli ayrıntıları dikkate almadan çalıyor olması, bulunduğu teknik düzeyin üstünde etüt ve eserleri diğer yaşlılarının ilerisinde çalabiliyor görünme güdüsüyle yetiştirilmesi yerine, öğrencinin teknik düzeyine uygun etüt ve eserlerin amaçlarına uygun bir biçimde titizlikle ve her türlü teknik ve müzikal ayrıntı sindirilerek öğrencinin gerçek anlamda

öğrenmesinin sağlanması, çalınan etüt ve eserlerin daha nitelikli sesler elde edilerek daha etkili hale getirilmesi ve doğru çalışma alışkanlıklarının kazanılması konusunda öğrenciyi bilinçlenmeye yönlenecek yaklaşımlarda bulunulması son derece önemlidir. Daha basit anlamda ne çaldığından çok çaldığı eser ya da etüdü nasıl çaldığının çok daha önemli olduğunun, çalgı eğitiminin her aşamasında öğrenciyi hissettirilmesi, öğrencinin çalgı çalmada nicelikten çok niteliğe yönelmesi açısından büyük önem taşımaktadır [7].

Müzik oluşturma süreçlerinin (besteleme, seslendirme/yorumlama ve doğaçlama) her birinde çözümlemeli yaklaşımın zorunlu olduğuna inanılmaktadır. Özellikle seslendirme/yorumlama gibi performansa dayalı müziğin, kişinin bilişsel, duyuşsal, devinışsel ve sezışsel alanlarının tümünü kullandırmak zorunda bırakması, bu alanların birbirine dayalı etkileşiminin üst düzeyde olmasını gerektirmektedir. Daha etkili bir seslendirme/yorumlamaya yardımcı olacak söz konusu etkileşimin gerçekleştirilmesindeki ön koşul, çalışılan etüt ya da eserin düzeyi ne olursa olsun genel müzikal doğrular ve çalgı eğitiminin beklentileri ekseninde hem teknik, hem de müzikal disiplinler açısından analizinin yapılmasıdır [8].

Pamir'e göre eserin yorumlanmasında müzikalitenin sağlanması için besteci farklılıklarına dikkat edilmelidir. Örneğin Mozart'ta doğallık ve sadelik ön plandadır, p-f, cresc-p ya da f-p'ları abartmamak gerekir. Çünkü o devrin çalgıları, tını doluluğundan ve zenginliğinden yoksundular. Beethoven'in cümlelerinde ise anlatımın yüklendiği dinamizm çoğunlukla had derecede gerilimlidir, nüans işaretleri titizlikle uygulanmalıdır. Unutulmamalıdır ki, Beethoven'daki karşıtlıklar ve ani sürprizler kendine has özgünlüğüdür [9].

Müzikalitenin desteklenmesinde, eserin bestelendiği sanatsal dönem, yaşanan çağda insanların dünyaya bakış tarzı ve bestecinin eserdeki bireysel anlayışı gibi faktörlerin göz önünde tutulması önemlidir. Bunun için derinlemesine bir müzik kültürüne ve genel kültüre ihtiyaç vardır. Bunu daha iyi anlayabilmek için çalmadan bir partisyonun ifadesini ne derecede anlayabildiğimize bakmak gerekir. Sanatsal dönemleri tanımak işte burada devreye girer [10]. Müzik tarihi derslerinde verilen Uluslararası Sanat Müziği'nin dönemsel özellikleri de öğrencilerdeki stil bilgisi ve müzikal fikirlerin gelişmesi açısından eserlerin yorumlanmasında oldukça etkilidir.

Müzik biliminde stil bir müzik, estetik ve kültür değerlendirme ölçütü olarak tanımlanabilir. Müzikte stil, içerik ve formun dialektik bağlılığını yansıtan çok geniş ve anlamlı bir kavramdır. Eserin içeriğine bağlı olan stil, müzikal ve ifade araçları (müzik dili, form oluşumu, kompozisyon teknikleri vs) bir arada iken form anlamında daha yakın olabilir. Üstadların sosyal ve tarihi şartlar etkisinden oluşan dünya görüşü, kendini ifadesi, stilin içeriğinde hissedilir [11].

Akıncı, uzmanların ve öğretim üyelerinin, müzik öğretmenliği anabilim dalında okuyan öğrencilerin, ses

müziği ve çalgı müziği alanlarında müzik eserlerini yorumlarken müziğin biçimsel öğelerine yeterli seviyede dikkat göstermediklerini, sadece gördükleri notaları çalarak hata oranını en alt seviyede tutma kaygısıyla seslendirme yaptıklarını ve beklenen müziksel estetik yoruma dikkat etmedikleri görüşünde birleştiklerini belirtmiştir [12]. Küçükosmanoğlu, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı öğrencilerinin, bireysel çalgı dersine ilişkin genel çalışma durumlarını tespit etmek amacıyla hazırlanmış olduğu çalışmada ankete katılan öğrencilerin %44,1'i çalışılan eserler üzerinde armonik, formal analiz çalışmaları "kısmen" yaptıklarını belirtmiş, %27,1'i "büyük ölçüde", %15,2'si "çok az", %11,9'u "hiç", %1,7'si "tamamen" seçeneklerini işaretlediklerini tespit etmiştir [13]. Ayrıca Özkeleş'in lisans öğrencilerinin çalıştıkları eserleri tanıma ve seslendirme düzeylerine ilişkin görüşleri adlı araştırmasında öğrencilerin seslendirme ve yorumlama süreçlerinde eserlerin biçimsel ve armonik yapılarına ilişkin çözümlemelerini yapılmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan bu durum, hem mesleki hem de sanatsal açıdan oldukça düşündürücü ve kaygı vericidir. Müzik öğretmeni adaylarının seslendirilecek eserleri kuramsal ve uygulamalı boyutta eksiksiz ve hatasız bir biçimde ele alınarak yorumlamaları, müziğin ve mesleğin gerektirdiği öz disiplin açısından büyük önem taşımaktadır [7].

Eserlerin sadece notaları doğru ve temiz çalma kaygısı ile seslendirilemeyeceğini bununla birlikte eserlerin bulunduğu dönemin sosyo-kültürel özellikleri, bestecinin stili, iç ve dış yapıların çözümlenmesiyle birlikte öğrencinin müzikal kişiliğiyle yorumlaması gerektiği bilincinin kazandırılması son derece önemli ve gereklidir. Eserin müzikal kimliğini çözemeyen bir yorumcu, müziğin gereği olarak anlatılmak istenen duygu ve düşünceler yoluyla besteci ile yorumcunun ve dolayısıyla yorumcu ile dinleyici arasındaki iletişimin de kurulamamasına neden olacaktır. Bu sebeptendir ki; eserlerin seslendirilmesinde çalgı dersini yürüten öğretim elemanlarının biçimsel öğelere yeterli derecede dikkat etmedikleri düşünüldüğünde bireysel çalgı derslerinin yanında Müzik Biçimleri dersine de büyük sorumluluklar düşmektedir.

Çöl'de bu görüşe paralel olarak, nitelikli ve etkili bir çalgı eğitiminde, öğrencilerin zihinlerinde müziği algılayabilmeleri, kurgulayabilmeleri, ifade edebilmeleri, müzikal bütünlüğü kavrayabilmeleri ve müzikal bütünlüğe ulaşabilmeleri, kısaca çalgılarını iyi çalabilmek için biçimsel çözümleme merkezli bir çalgı eğitim sürecinin zorunluluk olduğunun kaçınılmaz bir gerçek olduğunu belirtmiştir [14].

Müzik öğretmeni adaylarının müzik biçimleri dersinden edineceği bilgilerden yararlanma durumu oldukça geniş ve kapsamlı olduğu, yapılan araştırmalar ve öğretim programlarının müfredatları aracılığı ile ortaya konulmuştur. Ayrıca müzik öğretmenliği lisans programında Müzik Biçimleri dersinden iki dönem sonra yer alan Eğitim Müziği Besteleme dersinde motif ve cümle yazma, çocuk şarkıları ve küçük şarkı formlarını inceleme, bu formlarda sözsüz ezgiler yazma, prozodi kuralları, sözlü şarkılar yazma, çalgı eğitimine yönelik alıştırmalar, etüt ve ezgi yazma gibi

çalışmalar bulunmaktadır. Çocuk şarkılarından, çalgı eğitimi için etüt ve ezgi yazmaya kadar geniş olan bu ders için de, adaylarda uygulamaya yönelik çalışmalarında mutlak bir biçim bilgisi gerekir. Eğitim müziği besteleme dersindeki yaratma çalışmalarında birincil derecede gerekli olan motif, cümle ve dönem kavramları bu dersin kazanımları arasında bulunmaktadır.

Bu çalışmada ise Müzik Öğretmenliği Lisans Programı'nda yer alan müzik biçimleri dersi kapsamında öğrencilerin çözümleme becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

II. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı'nda yürütülmekte olan Müzik Biçimleri dersi kapsamında öğrencilerin çözümlemeye yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesine yönelik tarama modelinde betimsel çalışmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Tarama modelleri, bir araştırmada tek başına uygulanmakla birlikte, taramanın yer almadığı bir araştırma modelinin tek başına var olması düşünülemez [15].

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır [16].

B. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Müzik Eğitimi Anabilim Dalları'nda Müzik Biçimleri dersini yürütmüş ve yürütmekte olan öğretim elemanları oluşturmaktadır. Çalışma grubunu araştırmanın odağı ve veri miktarı dikkate alınarak en az yüksek lisansını tamamlamış, 5 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olan öğretim elemanları oluşturmuştur. Katılımcılar, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD ve Gazi Osman Paşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD'nda görev yapmışlardır/yapmaktadırlar. Katılımcı olan öğretim elemanlarına "K1, K2, K3,... K16 vb. numaralar verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Eğitim Düzeylerine İlişkin Bilgiler

Eğitim Düzeyi	f	%
Doktora	11	68,75
Sanatta Yeterlik	2	12,5
Yüksek Lisans	3	18,75
Toplam	100	16

Tablo 1'e göre öğretim elemanlarının %18,75'inin yüksek lisans, %12,75'inin sanatta yeterlilik ve %68,75'inin ise doktora yaptıkları görülmektedir. Buna göre çalışma grubunun çoğunluğunu doktora derecesine sahip öğretim elemanlarının oluşturduğu söylenebilir.

C. Verilerin Toplanması

Araştırmada, nitel araştırmada en sık kullanılan yöntemlerden biri olan "Görüşme Yöntemi" kullanılmıştır. Patton görüşmeyi; görüşmenin beceri, duyarlık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsamı açılardan, hem sanat, hem de bilim olduğunu belirtmiştir [17]. Stewart ve Cash ise görüşmeyi, "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci" olarak tanımlamıştır [18].

Bu araştırmada da görüşme türlerinden standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımından yararlanılmıştır. Görüşme yöntemi verinin odağı ve miktara göre çalışma grubunda belirtilen Müzik Eğitimi Bilim Dalı'ndaki Müzik Biçimleri dersini yürüten öğretim elemanlarına yüz yüze ve görüşme formu ile her iki şekilde de uygulanmıştır.

Çalışma grubundan toplanan veriler ayrıntılı bir rapor halinde katılımcılara gönderilerek verilerin tamlığı, analizlerin kendi gerçekliklerini yansıtmadaki yeterlilikleri ve sonuçların kendi algılarını ve yaşantılarını yansıtmadıkları sorularak, dönütte bulunan dördüncü katılımcının verileri düzenlenerek tekrar işlenmiştir. Araştırmada katılımcılardan toplanan ham veriler ortaya çıkan kavram ve temalara göre düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına sadık kalarak sunulmuş, ayrıca verilerin ayrıntılı betimlenerek okuyucuya kendi sonuçlarına ulaşma fırsatının verilmesiyle birlikte araştırmanın geçerliği sağlanmıştır.

Araştırmanın yöntemleri ve aşamaları açık ve ayrıntılı bir biçimde tanımlanmış, veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama ve sonuçlara ulaşma aşamaları açık bir biçimde açıklanmış ve çalışma grubundaki katılımcıların farklı görüşlerine yer verilerek araştırmanın güvenilirliği sağlanmıştır. Analizlerin güvenilirliği için ise kayıtlar iki ayrı araştırmacı tarafından metne dökülerek analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin güvenilirliğini saptamak üzere, veri kaynaklarına tekrar dönülerek veriler teyit edilmiştir.

D. Verilerin Analizi

Araştırmada ilk olarak katılımcıların Müzik Biçimleri dersi kapsamında öğrencilerin bestelemeye yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesine yönelik görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak

amacıyla veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilerek doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

İkinci aşamada ise betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar içerik analizine tabi tutularak neden sorusunun yanıtları aranmıştır. Her kod belirlenen yaklaşımla irdelendiğinde ilgili temanın bütüncül resmine ulaşılmaya ve böylelikle tümevarımcı yaklaşımla bulgular okuyucuya sunulmaya çalışılmıştır.

III. BULGULAR

Katılımcıların müzik biçimleri dersi kapsamında “Çözümlemeye yönelik bilgi ve becerilerin geliştirilmesinde izlenecek yöntemler neler olabilir?” sorusuna verdikleri yanıtlar aşağıda gösterilmiştir.

K1: “Biçimsel çözümleme diyelim. Bir yapının biçimsel çözümlemesi bu derste işlenmeli. Buna böyle standart kapsamlı bir eser çözümleme dersi demeyelim de, müziksel yapıların biçimsel çözümlemesi gibi bir çözümleme örneği mutlaka ne olmalı, sınırlı ölçüde yapılmalı. Temeli verilmeli bunda. Bir defa çalıştırılan her eserin bir çözümlemesi yapılır, analizi yapılır. Bu analizin ilk başta biçimsel çözümlemesini yaparız. Sonat çalıyorsa, konçerto çalıyorsa ne bilim süit/demet çalıyorsa, bir menuet bir rondo çalıyorsa, hangi biçimde eser veriyorsak onları çözümleriz ilk başta, çözümleriz birlikte. Bu, dersin doğal bir parçası. Çünkü çalacağı eserin yapısını bilecek kafasında. Bir eve gidiyorsunuz. Kaç odalı bir ev, salonu nerede, mutfağı nerede? Bir eser çalıyorsun, eserin bölümleri var, odaları var. Bu yapıyı bilecek ki ona göre eseri çalışacak. O bakımdan, biçimsel çözümleme her çalgı dersinin doğal bir döngüsü. İşte onun için ikinci sınıfın başında diyorum, yani geç kalmamalı diyorum”.

K2: “En çok yapılabilecek şey çaldığı eseri çözümlemesi. Öncelikle kalın çizgilerle ayrılan yerlerin ayrı bir bölüm olduğu bilincinden başlayarak çaldığı eserlerden, söylediği eserlerden hareket edilmesinde büyük yarar var. İkinci anlamda da dinleme işin içine katılabilir. Bu anlamda belki herkes sürekli işin içine katılmak istemeyebilir”.

K4: “Form ve armoni arasındaki ilişkinin fark edilmesi sağlanmalıdır. Bunun içinde form ve armoni dersi birbiri ile ilişkilendirilerek anlatılmalıdır. Form ve armonik çözümleme bir arada yaptırılabilir. Uygun eserler dinletilerek de form ve armonik analiz yaptırılabilir. Yine işitme-form-armoni sacayağı üçlüsü karşımıza çıkıyor. Bu derslerin birbirleri ile bağlantılı olarak işlenmesi fayda sağlar. Bu dersleri aynı öğretmen verebiliyorsa dersler arasındaki bağlantıyı daha kolay kurabileceği, böylelikle öğrencinin daha rahat anlayabileceğini düşünüyorum”.

K5: “Çözümleme-tahlil- analiz- ayırıştırma; eserin motif, ibâre (phrase-fraz), cümle, devir (periyod) ilişkisinin çözümlemesi yapılmalı. Kaç bölümlü bir eser olduğu, hangi döneme ait olduğu, bestecisi vs...”

K6: “Çözümlemede zaten bütün bu alt yapı bilgilerini verdikten sonra, öğrencilere küçük küçük eserler önce verilir ve bunların analizini yaptırırız. Çözümlemin deriz. Onlar da

bunların en ufak motifinden başlayarak işte dönemini, periyodunu, hangi yüzyıl eseri olduğunu, Türk-Batı fark etmez ona göre formunu, katlı şarkı mı, sonat mı, sonatin mi ondan sonra Türk müziği ise saz semaisi mi, işte beste formunda mı, türkü mü, gibi yani bunları parçanın üstünü, bütün bilgilerini kapatmak suretiyle bunların fotokopilerini veririz. Öğrenci orada onu çalışır. Dolayısıyla hep beraber sonra açar bakarız; bakın bu parça buymuş, sizin tespitiniz şunlar doğru şunlar yanlış, işte eserin formu şu, eserin yüzyılı şu, armonik analizi bu gibi”.

K7: “Öğrenilen konularla ilgili olarak; (1) Eserin notası üzerinde dinleyerek çözümleme,(2) Eserin notası olmadan dinleyerek çözümleme, (3) Öğrencinin eseri çalarak çözümleme yapması. Sınıfın teorik ve pratik seviyesine uygun eserlerin seçilmesi öncelikle önem taşımaktadır”.

K8: “Eserlerin biçimsel analizini, armonik analizini yapıyoruz. Cümleler nerededir tek tek inceliyoruz. Yarım kararlara dikkat ediliyor. Tek tek inceliyoruz. Öğrencide bitiyor iş, öğrencinin algılaması, ilgisi”.

K11: “Her konunun ardından örnek bir eser seçilip eserin notaları öğrencilere verilmelidir. Aynı zamanda incelenecek eserin kaydı dinletilerek inceleme çalışması işitsel olarak da desteklenmelidir. Eser öğretmenin rehberliğinde, ders içinde birlikte çözümlenmelidir”.

K12: “Değişik örnekler dinletilerek form bilgisi iyice kavratılıp, basitten karmaşığa ilkesi çerçevesinde eserlerin çözümlenmesi ödev verilerek derste toplu bir şekilde tekrarı yapılabilir”.

K13: “Çalgı, piyano, vb. derslerde çalışılan eserlere ilişkin biçim analizi uygulamalarına yer verilmesi, çözümleme becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır”.

K14: “Farklı türlerdeki eserlerin yapısal incelemeleri yapılmalıdır”.

K15: “Dinleme etkinliklerine daha sık yer vermek çözümleme becerisini her defasında daha da geliştirecektir. Ancak bu durum süreklilik arz etmelidir. Bu yüzden de dört yıl çalgı ve piyano çalan bir öğrenci, bu dört yılda da öğretmeni tarafından eserlerinin analizini yaptığı taktirde, zamanla iş alışkanlığına dönüşecektir. Böylece dinleme becerisi de, çözümleme becerisi de, hatta bestecilik becerisi de gelişkin bir durumda olacaktır”.

K16: “Bol bol örnek yaptırarak, eseri dinleterek detayları ile ele alıp derinlemesine açıklama yaparak gerekli yerlerde sorular sorarak, öğrenciyi adım adım kendi kendine düşünmeye hazırlamak gerekir”.

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Katılımcıların 3. sorunun 3. sondasında “Çözümlemeye yönelik bilgi ve becerilerin geliştirilmesinde izlenecek yöntemler neler olabilir?” sorusuna verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde, Müzik Biçimleri dersinde

öğrencilerdeki çözümleme yeteneğinin geliştirilmesi için uyguladıkları çözümleme yöntemlerine ilişkin olarak; eserlerin sayfa üzerinden çözümlenmesi, eserlerin dinletilerek sayfa üzerinden çözümlenmesi ve eserlerin seslendirilerek çözümlenmesi olmak üzere üç tema altında toplanmıştır.

1. Eserlerin Sayfa Üzerinden Çözümlenmesi: Sayfa üzerinden eseri oluşturan yapı taşlarının tek tek incelenmesi (motif ve cümlelerin arasındaki ilişkisi) armonik analizi (homofon-polifon) biçim analizi (formu, stil özellikleri), eserin bestecisi ve bulunduğu dönem hakkındaki bilgileri (dönem özellikleri), eserin karakteristik yapısı (dinsel, marş, dans vb.), ritim ve nüans öğeleri gibi etkinlikleri içeren çalışmalar.

2. Eserlerin Dinletilerek Sayfa Üzerinden Çözümlenmesi: Sayfa üzerinden esere ilişkin her türlü müzikal analizin işitsel kaynaklarla eşgüdümü dinletilerek yapılan etkinlikleri kapsayan çalışmalar.

3. Eserlerin Seslendirilerek Çözümlenmesi: Eserin müzikal analizi ile teknik analizinin seslendirilerek çözümlenmesiyle yapılan etkinlikleri kapsayan çalışmalar.

Katılımcıların eserleri çözümleme durumlarına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde ise sınıfın seviyesi, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi ve öğrencilerde kazandırılması gereken davranışlar dikkate alındığında çözümleme becerilerine yönelik her üç tipte de etkinlikler düzenlenebilir.

Ayrıca katılımcılar, öğrencilerdeki çözümleme becerileri geliştirilirken Müzik Biçimleri dersinin bireysel derslerle eşgüdümlü olarak yürütülmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu görüşle birlikte gerek Piyano gerekse Bireysel Çalgı derslerinin biçimsel çözümlemeli bir çalgı eğitimi yaklaşımı ile yürütülmesi, her türlü müzikal becerinin gelişmesinde de katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Böyle bir çalışma disiplini süreci içerisinde yer alan öğrencilerde, düşünme ve sorgulama farkındalığı oluşturularak eserlerdeki her türlü müzikal beklentilere cevap verebilecek yetkinliğe erişebileceği düşünülmektedir.

REFERENCES

- [1] A. A. Saygun, *Musiki Temel Bilgisi -IV (Musiki Nazariyatı)*. 2. Baskı, Ankara: Devlet Konservatuvarı Yayınları. 1966. s. 139.
- [2] N. Cangal, *Müzik Formları*. Ankara: Arkadaş Yayınevi. 2004, s. ix.
- [3] Ş. Ertem, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü'ndeki Piyano Eğitiminde Müzikalite Kavramının Önemi ve Oluşumunun İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara: 1997.
- [4] A. Hodeir. *Müzikte Türler ve Biçimler*. (Çeviren: İlhan Usmanbaş). İstanbul: Pan Yayıncılık. 2003, s. 7.
- [5] A. Say, *Müzik Sözlüğü* (1. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları. 2002. s. 73.
- [6] MEB Talim ve Terbiye Kurumu Başkanlığı. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>, Erişim Tarihi: 21.10.2013.
- [7] D. N. Özkeleş, *Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Anabilim Dalları Öğrencilerinin Çalıştıkları Eserleri Tanıma ve Seslendirme Düzeylerine İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun, 2014. s. 2, 16,

- [8] S. E. Bağçeci, *Piyano Eğitiminde Performans, Müzikal Analiz Etkileşimi*, Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara: 2001, s. 20.
- [9] L. Pamir, *Çağdaş Piyano Eğitimi* (1. Baskı). İstanbul: Beyaz Köşk Yayınları. 1984, s. 140-141.
- [10] S. B. Şen, *Piyano Tekniğinin Biyomekanik Temeli* (1.Baskı). İstanbul: Pan Yayıncılık. 1999, s. 6.
- [11] G. D. Györffy, *Piyano Öğretiminde Pedagojik Yaklaşımlar*, Ed. Sibel Karakelle, Ankara: Pegem Yayıncılık, 2013, s. 125.
- [12] M. Ş. Akıncı, *Müzik Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı 3.Sınıf Öğrencilerinin Ses müziği Yapıtlarını Yorumlamada Müzik Biçimleri Dersine Ait Kazanımlarını Kullanabilme Durumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur: 2011.
- [13] H. E. Küçükosmanoğlu, (2013)*N.E.Ü. A.K.E.F. Müzik Eğitimi A.B.D. Öğrencilerinin Bireysel Çalgı Dersi Çalışma Durumları Hakkındaki Görüşleri*, SED-Sanat Eğitimi Dergisi, Sanat ve Dil Araştırmaları Enstitüsü, 1/2013, s. 30-52.
- [14] H. T. Çöl. *Biçimsel Çözümlemeli Çalgı Eğitimine İlişkin Öğrenci Algıları*. 3. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu, 24-26 Mayıs, Kütahya: 2012, s. 460.
- [15] N. Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (11. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları. 2002. s. 77.
- [16] A. Yıldırım, ve H Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık. (2004). s. 35.
- [17] M. Q. Patton, *How to Use Qualitative Methods in Evaluations* (1st.Edition). California: Sage Publications. 1987. s. 108.
- [18] C. J Stewart ve W. B. Cash, *Interviewing Principles and Practices*, Dubuque IO: Wm. C. Brown Pub. 1985.